

Recenze a zprávy o knihách

MONOGRAFIE O EKONOMICKÝCH ASPEKTECH VÝVOJE EHS

Doc. ing. Vladislav Pavlát a kol., *EHS — dnešek a budoucnost*, nakladatelství Svoboda, Praha 1967, 465 str.

Po delší době se na čs. knižním trhu objevila opět rozsáhlá monografie věnovaná problémům EHS, nejsilnějšího a nejrozvinutějšího integračního seskupení v západní Evropě. Publikace, jejímž autorem je kolektiv vedený doc. ing. Vladislavem Pavlátem, CSc., se na rozdíl od dřívějších prací, jež věnovaly hlavní pozornost politickým a vojenským aspektům západoevropské integrace, zabývá především ekonomickými aspekty vývoje EHS. Autoři publikace se pokusili shromáždit veškerý dostupný materiál, jenž by mohl přispět k hlubšímu hodnocení ekonomických procesů v zemích EHS, probíhajících v souvislosti s ekonomickou integrací těchto zemí. Nutno konstatovat, že se autorům tento záměr do značné míry zdařil. Přitom publikace nerozebírá hospodářský vývoj jednotlivých členů EHS, nýbrž se snaží zachytit vývoj hlavních úseků ekonomiky EHS jako celku i jednotlivých zemí, a to hlavně z hlediska toho, jak specificky ovlivnily celkový vývoj EHS.

Publikace se též nezabývá obecně teoretickými otázkami hodnocení příčin vzniku EHS a vychází zde v podstatě z výsledků obsažených v jiných studiích o EHS. Vznik EHS i hlavní hybné síly jeho vývoje jsou zkoumány primárně z ekonomických aspektů a konkrétně historický rozbor je přenecháván historikům.

Úvodní kapitola práce stručně charakterizuje některé závažné momenty hospodářského vývoje západní Evropy v poválečném období, jež ve svém souhrnném působení spoluvytvářely reálné předpoklady pro realizaci plánů na vytvoření EHS.

V první kapitole jsou analyzovány hlav-

ní vývojové tendence poválečných strukturálních změn v zemích EHS, a to zejména ty, jež vedou k dalšímu zmezínání a rodňování hospodářského života a objektivně stimulují mezinárodní ekonomické integrační procesy. Jde zde zejména o rozbor změn v zapojení zemí EHS do mezinárodních dělby práce a do mezinárodních ekonomických vztahů. Na strukturální změny se přitom správně pohlíží jako na jednu z podstatných příčin a hybných sil integračního procesu a po vzniku EHS i jako na jeden z účinků samotné integrace.

V druhé kapitole je EHS charakterizováno jako nadstátní integrační seskupení, které uskutečňuje určitou hospodářskou politiku, směřující k integraci. Po rozboru hospodářsko-politických problémů EHS v jednotlivých etapách jeho vývoje následuje výklad vnitřního, institucionálního mechanismu a organizační struktury EHS. Jistým nedostatkem je malá pozornost, již autoři věnují problému sloučení výkonných orgánů a ministerských rad tří společenství (EHS, Montánní unie a Euratomu) a zhodnocení místa a významu tohoto kroku v celém komplexu budování celní a hospodářské unie EHS v hlavních jeho fázích. Je totiž zřejmé, že sloučení výkonných orgánů, k němuž po dlouhých průtazích 1. 7. 1967 došlo, je důležitým přípravným aktem pro předpokládané sloučení tří společenství, tj. pro integraci tří rozdílných smluv a vytvoření jednotného společenství, zahrnujícího veškerou hospodářskou činnost šesti členů, což opět velmi těsně souvisí s vytvářením hospodářské unie. Je evidentní, že sloučení tří smluv, a tím též sloučení tří společenství bude mimořádně závažnou politickou záležitostí. Pod je-

dině správní kompetenční centrum by pak měla spadat hospodářská a sociální politika všech tří dosavadních společenství. Je jasné, že při sloučení smluv i společenství dojde pravděpodobně k novým střetnutím mezi členy EHS v otázkách struktury, cílů a zaměření integrace. Prakticky bude nutno znovu propracovat a potvrdit strukturu i zaměření této integrace. I když tyto problémy poněkud překračují tematický rámec ekonomických aspektů vývoje EHS, který si autorský kolektiv určil ke zkoumání, jsou mimořádně závažné vzhledem k možnému vývoji EHS v budoucnu a publikaci je nesporně prospěla jejich hlubší analýza.

Třetí kapitola výtýčuje problém společného trhu jako centrální otázku integrace členských zemí EHS, přičemž zde jsou kromě problémů spojených s vytvářením celní unie EHS analyzovány zejména možné účinky odstranění cel a kvantitativních restrikcí uvnitř EHS. Autoři mj. správně poukazují na to, že zákonitý proces zatlačování malovýroby může odbourání cel v rámci EHS urychlit, že však za jistých předpokladů nemusí k urychlení tohoto procesu dojít, ale naopak by mohlo dojít i k jeho oslabení. Fundovaný je též rozbor potenciálních účinků společného trhu na výrobu, jejichž splnění je jednou z hlavních skutečností, podněcujících snahy o vytvoření společného trhu EHS.

Počínaje čtvrtou kapitolou přechází výklad k problémům hospodářského vývoje jednotlivých sfér ekonomiky zemí EHS, přičemž autoři zároveň zkoumají integrační opatření v těchto sférách a v některých případech i účinky těchto opatření. Čtvrtá kapitola nastiňuje vývoj zahraničního obchodu zemí EHS, a to jak jejich vzájemného vnitřního obchodu, tak v obchodu s tzv. třetími zeměmi. Zvláštní pozornost je věnována mj. problémům vývoje obchodních styků mezi EHS a socialistickými zeměmi. Autoři analyzují skutečný vliv integračních opatření na obchod členských zemí EHS se socialistickými zeměmi a docházejí k závěru, že nelze hovořit o nějakém pozitivním vlivu vytvoření EHS na rozvoj obchodních styků se socialistickými státy.

Pátá kapitola se zabývá otázkami vývoje průmyslové výroby. Autoři analyzují zejména změny odvětvové struktury a některé problémy specializace a kooperace v průmyslu zemí EHS.

Další dvě kapitoly práce se zabývají velmi důležitými, i když jen řídicími aspekty hospodářského vývoje EHS: kapitola šestá národní a mezinárodní kon-

centrací výroby a kapitálu v EHS a kapitola sedmá investiční činnosti a problémy akumulace v EHS. V této části je zvláště zajímavý rozbor, zda mezi integrací a zintenzivněním koncentrace existuje příčinná závislost. Autoři, kteří problém zkoumají nejen na základě dostupného faktického materiálu, nýbrž i v teoretické rovině, docházejí k správnému závěru, že integrace skutečně vytváří stimuly k zesílení koncentračního procesu.

Osmá kapitola je věnována zvláštnímu a z hlediska perspektiv EHS krajně důležitému problému vývoje zemědělské integrace. Po nárysu stručně prehistorie integračních snah v zemědělském sektoru je v kapitole zdůvodňována specifičnost integračních procesů v zemědělství a hodnocena dosavadní opatření integrace zemědělství, k níž dochází vytvářením společných trhů pro jednotlivé zemědělské výrobky. Podrobně je též analyzován vztah integrace zemědělství a zahraničního obchodu, kde je správně poukazováno, že rozpornost zájmů při integrování zemědělství v EHS vyplývá nejen z rozdílů jednotlivých zemí v úrovni zemědělské výroby samé, nýbrž i z širších hospodářských souvislostí, především z rozdílného napojení jednotlivých zemí prostřednictvím zahraničního obchodu na světový trh. Vzhledem k své složitosti, vyžadující od členských zemí četné ústupky, stala se zemědělská integrace též negociačním předmětem co nejtěsněji spjatým s řešením klíčových otázek vývoje i existence EHS. Kapitole by ovšem celkově prospělo dotazení a hlubší rozbor posledních fází jednání o dovršení sjednocování zemědělských trhů, k němuž má dojít do poloviny roku 1968.

Devátá kapitola se zabývá otázkami finančního a měnového vývoje v EHS, zejména rozpočtovou a měnovou politikou a problémy platebně bilanční politiky v rámci EHS. Autoři zde správně poukazují na to, že dosavadní integrační opatření EHS v oblasti měny a financí jsou jen přípravnými stadii a nejsou ještě zcela vlastní integrací. Též se závěrem, že uskutečnění plně finanční a měnové integrace se bude rovnat prakticky vzniku nového společenského celku, jehož hospodářská a finanční politika se bude řídit jediným společným principem, jímž by měl být zájem celého společenství, lze jen souhlasit. Autoři zde nevyklučují řadu střetnutí a rozporů, vcelku se však domnívají, že jejich vliv nebude tak velký, aby dokázaly integrační proces podstatně zabrzdit nebo dokonce zastavit. Větší fundovaností tohoto názoru by ovšem

prospěl hlubší rozbor problémů spjatých s vývojem politickej integrace členů EHS, jenž zatím k takovému optimismu nikterak neopravňuje.

Desátá a jedenáctá kapitola se zabývají důležitými aspekty sociálně politického vývoje EHS (populací, zaměstnaností, mzdami a životními náklady pracujících) a též hodnocením sociálně politických opatření EHS a jejich výsledků. Obě kapitoly obsahují řadu cenných a dosud nepublikovaných faktických údajů o vývoji důležitých stránek postavení pracujícího obyvatelstva v zemích EHS.

Poslední, dvanáctá kapitola uzavírá vlastní výklad rozbohem problémů spojených s vypracováním a realizací společné hospodářské politiky EHS, jež je nezbytným předpokladem přechodu od dokončované celní unie k unii hospodářské. Zvláštní pozornost je zde věnována otázkám krátkodobé hospodářské politiky EHS i společné hospodářské politiky pro delší období. Autoři zde docházejí podle mého soudu k správnému názoru, že pokud jde o globální hospodářskou politiku, projevují se v EHS reálně zatím jen tendence ke koordinaci existujících národních politik a že o skutečné společné politice lze mluvit jen u některých odvětvových politik.

Ve své publikaci zvolili autoři v podstatě nikoliv nezajímavý postup průhledů do vývoje jednotlivých sfér národního hospodářství zemí EHS, když nejprve podali přehled vývoje v daném úseku ekonomiky, zhodnotili integrační opatření v těchto oblastech a pokusili se o rozbor účinků, a to i potenciálních. Hlavním

předpokladem maximální účinnosti takto zvoleného postupu se tím ovšem stalo dokonalé problémové sjednocení a propojení jednotlivých kapitol, což, jak autoři sami přiznávají, se podařilo jen zčásti. Z hlediska věcného, koncepčního a hlavně metodologického jde nicméně o publikaci velmi dobré úrovně, především pro specifické vytyčení účinků integrace, pro pokus o odlišení reálných a potenciálních účinků a pro odlišný přístup k hodnocení reálných účinků, kdy autoři jasně poukazují na složité metodologické problémy spojené s kvantitativním určením těchto účinků.

Celkově je práce ovšem novým důkazem, že adekvátním přístupem ke komplexnímu prozkoumání tak složitého jevu, jakým je západoevropská integrace a speciálně vznik, vývoj a perspektivy EHS, může být jen přístup interdisciplinární. Lze zde samozřejmě postupovat též cestou vypracování seriózních monografií se zaměřením na jednotlivé aspekty, jakou recenzovaná publikace nesporně je, a řadu zpracovaných monografií dojít k celistvějšímu celkovému pochopení nového jevu. Ideálem by ovšem byla práce interdisciplinární, v níž by se výsledky bádání jednotlivých disciplín navzájem verifikovaly a doplňovaly a vznik a vývoj integračního fenoménu byl zhodnocen ze všech podstatných stránek a hledisek (ekonomického, politického, vojenského, sociologického, státoprávního apod.). Práce takto pojatá zatím čeká na své realizáty.

JOSEF ŠLAJCHRT

PROBLÉMY ARGENTÍNSKEJ SPOLOČNOSTI

Torcuato di Tella, Gino Germani, Jorge Graciarena y otros colaboradores, *Argentina, sociedad de masas*, EUDEBA Editorial Universitaria de Buenos Aires 1965, str. 284.

„Proces, z ktorého sa rodí dnešná Argentína, nie je iba plodom slepých ekonomických alebo sociálnych síl, je výsledkom celkového transformačného projektu krajiny, ktorý bol vytúženým cieľom štátnikov už v rokoch 1852—1916.“ Táto veta nachádzajúca sa v úvode k recenzovanému zborníku nie je vybraná náhodne. V skutočnosti predstavuje zorný uhol, z ktorého autori pristupovali k danej problematike, teda k zodpovedaniu otázok, ktorú si kladie argentínska spoločnosť od polovice 20. rokov vzhľadom k svojmu zloženiu a charakteru. Na druhej strane sa však nedá ubrániť dojmu,

že výber materiálu a jeho hodnotenie je vopred podriadené tomuto zámeru.

Sériu štúdií (ktoré podľa názoru autorov tvoria zárodok budúceho uceleného bádania o argentínskej spoločnosti) možno rozdeliť, tak ako je to i v zborníku, na dve časti. Prvá časť, nazvaná *La Formación de la Argentina Moderna*, obsahuje problematiku rázu historického, a materiály potrebné pre pochopenie procesu formovania sa prosperujúcej poľnohospodársko-dobytkárskej spoločnosti 20. rokov, ktorej základy siahajú do osemdesiatych rokov minulého storočia, tvoria okrem iného zázemie, z ktorého vy-